

KONSERWATOR DZIEŁ SZTUKI

mgr Jolanta Marosik

ul. Drukarska 10A/7

53-312 Wrocław

tel kom.: +48 503518573

e-mail: jolantamarosik@o2.pl

Ekspertyzy i opinie konserwatorskie

Programy konserwatorskie

Prace pozłotnicze

Konserwacja :

- detal architektoniczny	- metal
- rzeźba kamienna	- ceramika
- rzeźba drewniana	- szkło
- sztukaterie	- stiuki

Dyplom UMK 1358/86

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY
P.W. WNIĘBOWZIĘCIA NMP
NA OŁTASZYNIE
WE WROCŁAWIU
UL PSZCZELARSKA 10

Opracowała:

mgr Jolanta Marosik
mgr Jolanta Marosik
Konserwator Dziej Sztuki
Dyplom UMK Nr 1358/86
Tel. 503 518 573

Wrocław styczeń 2020r.

SPIS ZAWARTOŚCI

I.	CHARAKTERYSTYKA OBIEKTU	2
II.	STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.	3
III.	WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE.	5
IV.	PROGRAM KONSERWATORSKI.	6
V.	WYMAGANIA CO DO WARUNKÓW PROWADZENIA PRAC.	9

FOTOGRAFIE.

I. CHARAKTERYSTYKA OBIEKTU

Kościół parafialny pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP na Ołtaszynie we Wrocławiu został zbudowany w połowie XV wieku w stylu gotyckim. Na kształt bryły świątyni oraz charakter wnętrza duży wpływ miała przebudowa dokonana w II połowie XIX wieku przez architekta Bergmana.

Pierwotna świątynia była budowlą trójnawową halową z prostokątną wieżą od strony zachodniej i wielobocznie zamkniętym prezbiterium. Nawy i prezbiterium nakrywał strop drewniany. Podczas XIX-wiecznej przebudowy wewnątrz przekryto sklepieniami podwyższając ściany boczne, na wieży nadbudowano kondygnację o ośmiokątnym przekroju i zwieńczono ostrosłupowym dachem. W narożach wieży umieszczono kamienne sterczyny, a elewację wschodnią i zachodnią nawy ozdobiono wysokimi szczytami ze sterczynami i blendami.

Przedmiotem niniejszego opracowania są elewacje głównego korpusu oraz prezbiterium wraz z zakrystią kościoła. W 2000 roku kamienne maswerki okienne wypełnione witrażami zostały odnowione i całe okna odizolowano od czynników zewnętrznych oknami zespolonymi z podwójnymi szybami. Renowacja elewacji wieży została przeprowadzona w 2005 roku. Podczas remontu dachów korpusu i prezbiterium w 2019 odnowione zostały niektóre powierzchnie attyk wieńczących szczyty nawy. Celem niniejszego opracowania jest ocena aktualnego stanu pozostałych ceglanych elewacji i detalu kamiennego oraz ustalenie techniki i technologii prac konserwatorskich.

Kompozycja ścian nawy i prezbiterium opiera się na pionowym podziale trójuskokowymi przyporami, pomiędzy którymi umieszczone są ostrołukowe okna. W północnych elewacjach znajduje się tylko jedno okno w środkowej części korpusu kościoła. Przy zachodnich narożach korpusu przypory ustawione są skośnie. Okna obustronnie rozglifione. Na elewacji południowej nawy i prezbiterium i łuki glików tynkowane. Górną strefę murów kościoła – nawy i prezbiterium – obiega neogotycki ceramiczny fryz arkadkowy o motywie trójliścia. W dolnej partii murów wyróżniona jest strefa cokołowa nakryta elementami kamiennymi. Ściany zachodnia i wschodnia korpusu zwieńczone neogotyckimi uskokowymi szczytami z blendami i ceglany sterczynami z piaskowcowymi daszkami. Do ściany północnej prezbiterium dostawiona jest prostokątna zakrystia, w której zachowało się jedno ostrołukowe okno z kamiennym maswerkiem.

Mury kościoła wzniesione zostały z cegły gotyckiej w wątku główkowo-wozówkowym. Część główek stanowią zendrówki – cegły wypalane na kolor czarny, o spieczonym czerepie. Górna, nadbudowana strefa murów oraz ozdobne szczyty nawy wymurowane z cegły o mniejszym wymiarze, maszynowej. Do murowania użyta zaprawa piaskowo-wapienna o jasnokremowej barwie. Na całej powierzchni murów znajduje się prawie wyłącznie wtórna spoina cementowa nakładana w różnym czasie.

Na detal kamienny składają się piaskowcowe nakrywy uskoków skarp, parapety okienne, daszki sterczyn, maswerki okien oraz gzyms cokołu, gdzie występuje granit i piaskowiec. Ceglany detal architektoniczny to przede wszystkim arkadkowy fryz z kształtek ceglanych, gzymsy podokapowe oraz detal południowego portalu złożony z elementów gotyckich znacznie pouzupełnianych profilami XIX-wiecznymi. W ozdobnych szczytach korpusu część profili uskoków w blendach otynkowano zaprawą o barwie brunatnej.

II. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.

Stan zachowania elementów wystroju zewnętrznego kościoła jest wynikiem działania czynników atmosferycznych oraz zawilgocenia murów wskutek podciągania na drodze kapilarnej wód gruntowych. Do obecnego stanu poważnie przyczyniły się działania związane z usuwaniem zniszczeń wojennych powstałych w 1945 roku.

W elewacjach występują materiały pochodzące z okresu budowy świątyni – gotycka cegła o barwie od pomarańczowej, poprzez odcienie wiśniowej czerwieni po spieczoną ciemnobrązową zendrówkę, połączone zaprawą piaskowo-wapienną. W górnym pasie murów oraz ozdobnych szczytach (attykach) występuje cegła fabryczna o mniejszym rozmiarze i barwie od jasnobieżowej (ugrowej) we fryzie arkadkowym i różne odcienie czerwieni w pozostałych elementach powstałych w XIX wieku. Użyta zaprawa wapienna lub wapienno-cementowa. W elewacji zachowały się jedynie niewielkie ślady spoiny średniowiecznej (przypora prezbiterium przy zakrystii). Zaprawa spoinowa ma wizualnie skład taki sam jak zaprawa murarska między średniowiecznymi ceglami. Spoina kładziona jest płasko z wrytą linią. Część widocznych fug pochodzić może z XIX – wiecznej przebudowy. Większość uzupełnień spoiny, wykonana z szarego cementu, to naprawy powojenne oraz późniejsze sporadyczne uzupełnienia ubytków. Powierzchnia spoin kształtowana jest w różny sposób: wypukło, ukośnie i płasko, z rytą kreską lub bez lub z rytym otaczającym brzegi cegły. Liczne wypełnienia fug nałożone są niestarannie, bez dbałości o estetykę.

Kamienne materiały użyte zostały jako nakrywy (daszki) na przyporach, parapety okienne, daszki na sterczynach szczytów oraz w gzymsie cokołu. Kamień w cokole to materiał przypominający w strukturze drobnokrystaliczny granit z przewagą białego skalenia (badania petrograficzne nie były dotąd wykonywane). Sporadycznie występują uzupełnienia ugrowym piaskowcem i betonem. Jednolicie prezentuje się piaskowiec użyty do daszków i parapetów: jest to drobnoziarnisty jasnoszary piaskowiec typu bolesławieckiego, który mógł być wprowadzony podczas przebudowy kościoła.

Stan cegły w ścianach jest na ogół dobry. W cegle średniowiecznej lokalnie występują powierzchniowe zniszczenia korozyjne w miejscach silnie narażonych na działanie wody opadowej lub podsiąkającej kapilarnie. Powierzchnia złuszcza się i pudruje. Otoczenie twardymi, szczelnymi spoinami powoduje, że transport wody, zawierającej często sole rozpuszczalne, odbywa się wówczas poprzez porowaty materiał ceramiczny. Szczelne spoiny utrudniają wysychanie muru, a użyty do ich wykonania niskiej jakości cement wprowadza szkodliwe sole rozpuszczalne. W cegle dziewiętnastowiecznej nie obserwuje się uszkodzeń korozyjnych. Liczne uszkodzenia cegieł i kształtek gzymsowych spowodowane są przede wszystkim działaniami wojennymi. Ubytki zostały wypełnione zaprawami cementowymi podobnymi jak w spoinach. W niektórych częściach cokołu większe przemurowania nową maszynową cegłą dopasowaną wymiarem do cegły gotyckiej.

Elementy kamienne w parapetach okien i daszkach nie wykazują oznak destrukcji strukturalnej ani powierzchniowej. Powierzchnia ich jest mocno zabrudzona, miejscami prawie czarna oraz pokryta glonami i porostami. Lokalnie występują uszkodzenia mechaniczne, głównie w strefie kapinosów i krawędzi daszków przypór i na sterczynach. W kilku przypadkach widoczne są pęknięcia płyt piaskowca oraz uzupełnienia uszkodzeń wykonane betonem. Nakrywy na przyporze północno - zachodniej oraz daszek sterczyny nad nią zostały całkowicie zniszczone i zastąpione odlewami betonowymi. Przypora północna nad zakrystią oraz jedna z przypór południowych ma daszek zbyt wąski,

co powoduje ściekanie wody opadowej po jej bocznych ścianach. W niektórych miejscach widoczne jest wtórne mocowanie obluzowanych nakryw wykonane szarą zaprawą cementową nałożoną grubo i bardzo niestarannie. Część daszków wymaga też poprawienia mocowania, gdyż zaprawy uległy wykruszeniu.

Kamienne elementy cokołu połączone są zaprawami cementowymi i miejscami również takimi uzupełnione. Powierzchnia piaskowca jest wypłukana, a powierzchnia granitu krusząca się i złuszcząca. Granit wykazuje rozpad granularny na pewnej grubości wskutek wietrzenia skalenia.

Na całym obwodzie nawy i prezbiterium obserwuje się ciemniejszą strefę zawilgoconej cegły. W pasie tym widoczny jest intensywniejszy rozwój glonów i porostów, a w uszkodzeniach spoin także mchów i drobnych roślin zielnych. Widoczne są też białawe wykwyty soli oraz intensywniejsze zabrudzenie pyłami pochodzenia atmosferycznego, które na pozostałych częściach elewacji pokrywają równomiernie mury szarymi nawarstwieniami. Nawarstwienia nigdzie nie mają charakteru szczelnych skorup.

Spoiny pokryte są również zabrudzeniami, w partiach nie obmywanych przez deszcz są one czarne (gzymsy). Występują miejsca, gdzie fugi odpajają się, kruszą i wypadają. Jak się wydaje spoiny w partiach XIX wiecznych są w większości oryginalne. Kształtowane są płasko z lekkim cofnięciem od lica cegły.

W schodkowych szczytach korpusu kościoła znajdują się profilowane elementy tynkowane ciemną brązową zaprawą. Może to być charakterystyczna dla okresu budowy attyk, zaprawa na bazie cementu romańskiego. Zaprawa na znacznych powierzchniach odpadła i została zastąpiona zwykłym tynkiem z szarego cementu.

Wszystkie bardziej zawilgocone strefy elewacji kościoła pokrywają zielone naloty glonów i skorupiaste nawarstwienia porostów. Mocno zazielenione są kamienne nakrywy przypór, gdzie stale narażone są na opady.

Kamienne maswerki okien poddane były renowacji w 2000 roku. Osłonięte są obecnie zewnętrznymi oknami w drewnianych ramach zamocowanymi w glifie otworu okiennego. Do uszczelnienia styku z murem użyto cementu, pianek montażowych i miejscami silikonu, które zamaskowano malowaniem. Na piaskowcowych elementach nie widać zabrudzeń. W oknach południowych nawy widoczne są spękania na styku kamienia i uzupełnień, wypadanie zapraw z ubytków. Nałożony na laskowaniach między witrażem i kamieniem kit szklarski jest popękany i wypadający. Niektóre ramy zewnętrznych okien mają objawy korozji drewna wskutek wylugowania przez wodę lub działania mikroorganizmów (grzyby). Farba na ramach złuszcza się i odpada.

W zakrystii zachowało się jedno okienko wypełnione maswerkiem z piaskowca. Otacza je profilowany glif z kształtek ceglanych. W okienku zamontowana jest zewnętrzna krata stalowa z siatką (wtórna) oraz krata wewnętrzna wmontowana w kamień (być może pierwotna). Stan kamienia jest dobry, jest tylko lekko zabrudzony. Renowacji wymagają stalowe kraty.

W ścianie zakrystii wmurowane jest marmurowe epitafium. Kamień jest w dosyć dobrym stanie, zabrudzony, ale bez ubytków. Zachowały się resztki złocień.

III. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE.

Planowane prace konserwatorskie w kościele na Ołtaszynie mają na celu poprawienie stanu estetycznego i technicznego elewacji nawy i prezbiterium, które nie zostały do tej pory poddane renowacji.

Należy przede wszystkim usunąć wszelkie wadliwe i nieestetyczne naprawy muru w postaci cementowych uzupełnień cegły oraz nieporowate, szczelne i twarde spoiny nakładane podczas dotychczasowych remontów. Zaprawy te są nie tylko źródłem zasolenia, ale utrudniają swobodne wysychanie ścian po opadach i w strefie zawilgocenia od gruntu. Ubytki cegieł proponuje się uzupełnić nowym materiałem ceramicznym dopasowanym wymiarami, kolorem oraz właściwościami technicznymi do uzupełnianego fragmentu elewacji. Drobne uszkodzenia mogą być wypełnione zaprawami mineralnymi imitującymi cegłę. Szczelne spoiny należy zastąpić zaprawą o odpowiedniej porowatości zapewniającej wysychanie muru i kolorystyce nawiązującej do zastosowanej pierwotnie.

Cała elewacja powinna być oczyszczona z zabrudzeń pochodzenia atmosferycznego i nawarstwień biologicznych (glonów, porostów). Efekt estetyczny zależeć będzie od dokładnego oczyszczenia ścian z bez naruszenia warstwy spieku na ceglach.

Niektóre elementy ceramiczne i kamienne będą wymagały wzmocnienia osłabionej struktury.

Kamienne parapety i nakrywy przypór po oczyszczeniu należy uzupełnić odpowiednimi zaprawami do piaskowca lub w przy większych ubytkach flekami z kamienia. W niektórych przypadkach konieczne będzie wykonanie nowych elementów np. wymiana nakryw zbyt wąskich oraz wykonanych z betonu. Betonowe elementy cokołu proponuje się wymienić również na kamień naturalny.

Ważnym elementem zabezpieczenia elewacji przed wodą opadową będzie nadanie jej własności hydrofobowych. Detale takie jak gzymsy, parapety okien i górna powierzchnie ściany szczytowej oraz sterczyny powinny być zaimpregnowane dokładniej – przez nasycenie strukturalne. Dolne strefy ścian nie powinny być impregnowane do czasu wykonania przepon izolacyjnych i osuszenia.

Piaskowcowe maswerki okien nie wymagają na razie pilnych zabiegów konserwatorskich. Naprawy widocznych uszkodzeń w oknach południowych można wykonać przy okazji wymiany zewnętrznych okien drewnianych. W obecnym etapie prac przy kościele przewidzieć można naprawę uszkodzeń drewna i malowanie ram okiennych. Konieczna może być poprawa uszczelnień pomiędzy ramami i murem.

IV. PROGRAM KONSERWATORSKI.

Program obejmuje następujący zakres:

- elewacja południowa wraz z przyporami;
- elewacje zakrystii;
- elewacja północna wraz z przyporami;
- wszystkie elewacje prezbiterium;
- ściana szczytowa zachodnia wraz z zachodnią stroną szczytu (attyka);
- ściana szczytowa wschodnia wraz z zachodnią stroną szczytu (attyka od strony dachu).

Proponowane zabiegi wraz z technologią.

1. Wykonanie badań zawilgocenia murów oraz zawartości soli rozpuszczalnych w strefie przyziemnej (partie zawilgacane wodą podciągana kapilarnie z gruntu).
2. **Oczyszczenie powierzchni ścian z zabrudzeń atmosferycznych.**
(cegła, granit, piaskowiec)
Metoda czyszczenia musi być dobrana tak, by nie naruszała naturalnej warstewki spieku na ceglach. Oczyszczenie może być przeprowadzone poprzez:
 - mycie strumieniem wody pod zwiększonym ciśnieniem, z ewentualnym użyciem specjalnych środków chemicznych do oczyszczania cegły i kamienia w celu usunięcia szczególnie silnych nawarstwień; środki chemiczne nie są obojętne dla cegły, dlatego użyte mogą być tylko w niezbędnym zakresie i w niskim stężeniu np. 1-3% dla ceramiki i 5% dla kamienia roztwór HF lub kwaśnego fluorku amonu (Fassadenreiniger Remmers), kwasu fluorokrzemowego (Keim Atzflüssigkeit). Mogą być też użyte preparaty fabryczne zawierające te związki w podobnym stężeniu. Postępowanie zgodnie z instrukcją techniczną.
Przy myciu z użyciem HF należy osłaniać elementy z cegły szklanej oraz okna – kwas może zmatowić szyby i szkliwo.
 - mycie strumieniem gorącej wody lub przegrzanej pary wodnej (120°C) – umożliwia ograniczenie stosowania środków chemicznych i nie powoduje dużego zamoczenia ścian;
 - usuwanie nawarstwień metodą strumieniowo-ścierną mokrą (odpowiednie ścierniwo w strumieniu wody) lub suchą; w tym wypadku **niezbędne jest wykonanie prób z różnym ścierniwem i ciśnieniem roboczym**, i wybranie takiego, które **nie niszczy spieku cegły**.Do nawarstwień o charakterze tłustym (sadze, smółki) można użyć preparatu zawierającego substancje powierzchniowo czynne – KEIM Steinreiniger.
Do oczyszczania nawarstwień na tynkach, zaprawach – KEIM Atzflüssigkeit.
3. **Usunięcie glonów, mchów i porostów.**
Mechaniczne usunięcie skorupiastych nawarstwień porostów i glonów (szczotkami), zmycie wodą pod ciśnieniem lub parą wodną. Zniszczenie żywotności mikroorganizmów za pomocą algicydu (natrysk środka lub nakładanie pędzlem) np. Algat (Altax), Remmers BFA, lub stosowany w poprzednich etapach pracy SIKAGARD 715W. Metodyka zabiegów - zgodnie z instrukcją techniczną każdego z preparatów.
4. **Usunięcie materiałów wtórnych.**
Wykucie, wycięcie mechaniczne uzupełnień cegły cementem i wszystkich wtórnych spoin oraz spoin mocno zwiędniętych. Usunięcie cementowych uzupełnień w elementach ze sztucznego kamienia (tynku) w gładziach blend szczytu zachodniego.
5. Usunięcie pojedynczych cegieł i kształtek ceglanych mocno osłabionych lub znacznie uszkodzonych mechanicznie.
6. **Usunięcie zbędnych elementów ze ścian.**
Występujące w różnych częściach elewacji pozostałości prętów, haków, uchwyty itp. muszą być usunięte, gdyż korodujący metal może w przyszłości przyczynić się do zniszczeń cegły i tworzyć plamy i zacieki rdzy.

7. **Odsolenie zasolonych fragmentów muru.**
W zależności od wyników badań zawartości soli rozpuszczalnych w murze może wystąpić konieczność ekstrakcji szkodliwych soli ze struktury cegły. Zwiększone zasolenie występuje zwykle w strefie odparowywania wody podciąganej kapilarnie z gruntu. Nie jest możliwe usunięcie wszystkich soli obecnych w murze, ale znaczne zmniejszenie ich ilości w zewnętrznej warstwie grubości 10cm. W przypadku dużych obiektów, do jakich należą mury ceglane, proponuje się metodę migracji soli do rozszerzonego środowiska. Polega ona na zastosowaniu okładów z materiałów o dużej wodochłonności. Proponuje się okłady z pulpy papierowej, pyłu celulozowego, waty celulozowej lub mieszanek materiałów ilastych z piaskiem. Przy nakładaniu kompresu na duże powierzchnie może być zastosowany agregat tynkarski, pistolet grawitacyjny. W trakcie odsalania sprawdzanie skuteczności zabiegu poprzez badania zawartości soli w murze.
8. **Wzmocnienie osłabionych cegieł i elementów kamiennych.**
Nasycenie strukturalne osłabionych elementów poprzez pędzlowanie lub natrysk „mokre w mokre”. Preparaty o właściwościach hydrofilnych na bazie estru kwasu krzemowego: Funcosil SV 100, 300 (Remmers), KEIM Silex OH lub innych o takich samych właściwościach. Sezonowanie wzmocnionych elementów zgodnie z zaleceniami producenta.
9. **Uzupełnienie ubytków cegły.**
Duże ubytki cegły i kształtek ceglanych proponuje się wypełnić nowymi. Do tych prac trzeba dobrać ceramikę o właściwościach podobnych do cegły oryginalnej o podobnej wytrzymałości i porowatości, a także podobnej w barwie i fakturze.
10. **Uzupełnienie drobnych ubytków w cegle.**
W przypadku niedużych uszkodzeń, lepsze niż usuwanie i wstawianie całej cegły, jest wypełnienie specjalnymi zaprawami mineralnymi. Należy wybrać barwę zaprawy dostosowując do uzupełnianego fragmentu. Proponuje się np. zaprawy Restauriermoertel SK firmy Remmers lub Optosan NSR Optolith.
11. **Uzupełnienie niewielkich ubytków w piaskowcu.**
Wypełnienie niewielkich ubytków w elementach z piaskowca przy pomocy gotowych barwionych w masie zapraw renowacyjnych do kamienia takich jak Funcosil Restauriermoertel SK (Remmers), KEIM Restauro Top lub sporządzanych samodzielnie zapraw mineralnych na bazie białego cementu portlandzkiego, płukanego piasku o granulacji odpowiedniej do uzupełnianego kamienia oraz mineralnych pigmentów.
12. **Uzupełnienie ubytków sztucznego kamienia w gładzi blend szczytu zachodniego.**
W celu uzyskania jednolitości efektu estetycznego, prace przeprowadzić przy zastosowaniu technologii i materiałów jak w przypadku wschodniej strony szczytów. Zaprawa do uzupełniania sztucznego kamienia dobrana kolorystycznie i fakturowo do pierwotnej w tych miejscach.
13. **Rekonstrukcja elementów z piaskowca.**
Wykonanie nowych nakryw na przyporach oraz daszku na sterczynie – wymiana daszków zbyt wąskich oraz wykonanych z betonu. Zastosowanie piaskowca zbliżonego barwą i strukturą do pozostałych elementów.
14. **Uzupełnienie większych ubytków w elementach z piaskowca.**
Fragmenty nakryw przypór wykonane z betonu proponuje się usunąć i miejsca te wypełnić flekami z piaskowca jak najlepiej dobranego barwą i strukturą do pierwotnego.
15. **Montaż nowych nakryw – daszków na przyporach.**
Poprawienie mocowania i spoinowania daszków nieestetycznie obmurowanych oraz obluzowanych.
16. **Wymiana betonowych fragmentów gzymsu cokołowego na naturalny kamień.**
Istniejący w cokole granit ma bardzo wypłukaną powierzchnię i ziarnistą strukturę. Nowy granit może nie pasować do całości. Proponuje się wykonanie elementów z gruboziarnistego piaskowca radkowskiego i nadanie mu powierzchni o fakturze piaskowanej.

17. **Uzupełnienie spoin.**

Spoiny w ścianach zewnętrznych kościoła są istotnym elementem wyrazu plastycznego elewacji. Bardzo ważne jest skomponowanie zaprawy do uzupełniania spoin tak, by była zbliżona kolorem i strukturą do oryginalnej. Zaprawa może być sporządzona fabrycznie w oparciu o dostarczoną próbkę, a także dobrana z kolorystycznych zestawów oferowanych przez firmy produkujące materiały do renowacji (np. Restariermoertel SK - Remmers, KEIM Restauro Fuge) lub mieszana budowie, ale wówczas trudno o powtarzalność takiego samego efektu przy każdej porcji.

Kształt spoin.

Spoiny w partiach średniowiecznych proponuje się kształtować płasko z zaznaczoną kreską (zachowane niewielkie fragmenty pierwotnego spoinowania znajdują się na elewacji północnej -fotografia 10 na stronie „stan zachowania cegieł i spoin”). Spoiny w partiach neogotyckich – płaskie z minimalnym cofnięciem od lica, bez kreski.

18. **Wykonanie uzupełnień tynku w profilach blend.**

Tynki wapienno- cementowe lub wapienno-trasowe barwione do koloru pierwotnej zaprawy

19. **Renowacja krat w oknie zakrystii.**

Wymontowanie zewnętrznej kraty z okna. Oczyszczenie z produktów korozji i obecnej farby, nałożenie nowych warstw farby antykorozyjnej (matowa czerń, grafit). Renowacja wewnętrznej kraty j.w. bez demontażu.

20. **Scalenie kolorystyczne.**

Scalenie kolorystyczne lokalne uzupełnień cegły i piaskowca oraz większych przemurowań laserunkową farbą krzemianową (Keim Restauro Lasur). W celu zwiększenia przejrzystości warstwy scalającej rozcieńczanie preparatem Restauro Fixativ lub nieznacznie wodą.

21. **Hydrofobizacja.**

Hydrofobizacja jest zabezpieczeniem powierzchni muru przed działaniem czynników atmosferycznych, przede wszystkim przed wodą opadową. Proponuje się zastosowanie preparatów krzemooorganicznych - żywice silikonowe w rozpuszczalniku np. Konsil Z Super (ICP Warszawa), Funcosil SL, SNL (Remmers), Siloxan SV 190, 290 (Coverax), KEIM Lotexan N lub preparatów o podobnych właściwościach technicznych. Potrzebny jest wielokrotny natrysk impregnatem, aby nasycić kamień, cegły i spoiny nieco głębiej, gdyż wówczas efekt hydrofobowy będzie trwalszy. Głęboka hydrofobizacja zapewnia też „unieruchomienie” soli rozpuszczalnych, które w przypadku murów nie do końca udaje się wyprowadzić.

Pozostawienie dolnej strefy murów bez hydrofobizacji (cokół i ściana do strefy zawilgocenia). Stefa cokołowa może być w przyszłości impregnowana po wykonaniu przepon izolujących od wody gruntowej i osuszeniu murów.

V. WYMAGANIA CO DO WARUNKÓW PROWADZENIA PRAC.

Prace powinny być prowadzone w sezonie o odpowiedniej temperaturze - powyżej +5°C, optymalnie - powyżej +10°C. Na okres zimowy prace należy przerwać. Szczególnie zabiegi takie jak wzmacnianie, hydrofobizacja muszą być prowadzone w okresie, gdy temperatury nawet nocą nie spadają poniżej +5°C i nie występują opady (materiały muszą być suche). Już w okresie występowania nocnych przymrozków nie można myć ani odsalać cegły. Prace powinna prowadzić firma mająca doświadczenie w renowacji zabytkowych budowli i zatrudniająca ludzi o odpowiednich kwalifikacjach.

mgr Jolanta Marosik
Konservator Dziej Sztuki
Dyplom UMK Nr 1358/86
Tel. 503 518 573

/mgr Jolanta Marosik/
konservator dzieł sztuki

FOTOGRAFIE

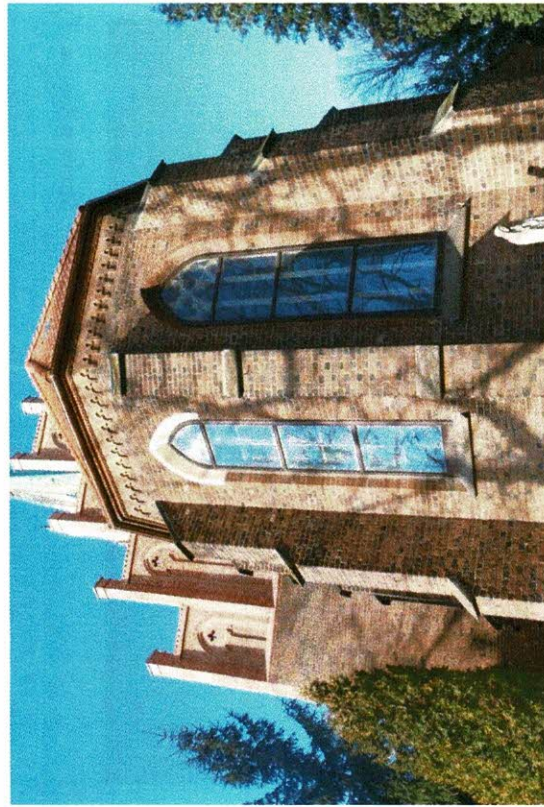
Północna strona kościoła z zakrystią.

Ściana południowa nawy.

Ściana północna nawy

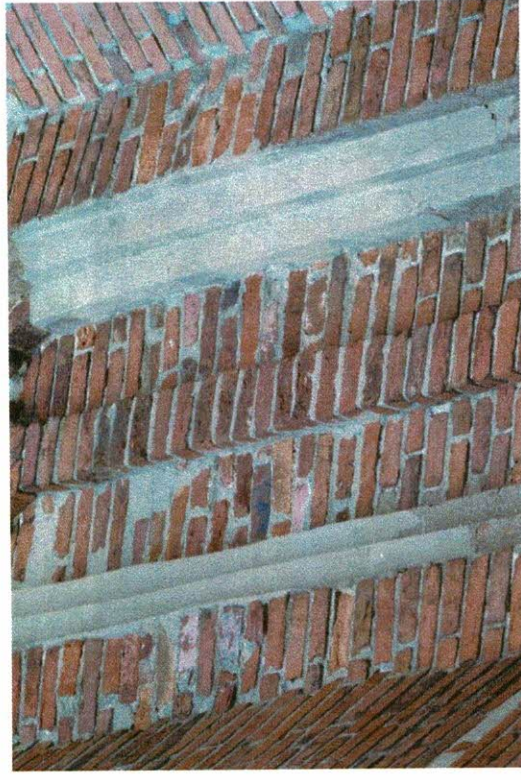

Prezbiterium

STAN ZACHOWANIA ELEWACJI

Strona północna. Tynki na uskokowych glifach blend.

Strona południowa. Tynki na uskokowych glifach blend. Ubytki cegieł uzupełniane cementem.

STAN ZACHOWANIA ELEWACJI – ELEMENTY SZCZYTU ZACHODNIEGO

Cokół. Zabrudzenia cegieł i kamienia.

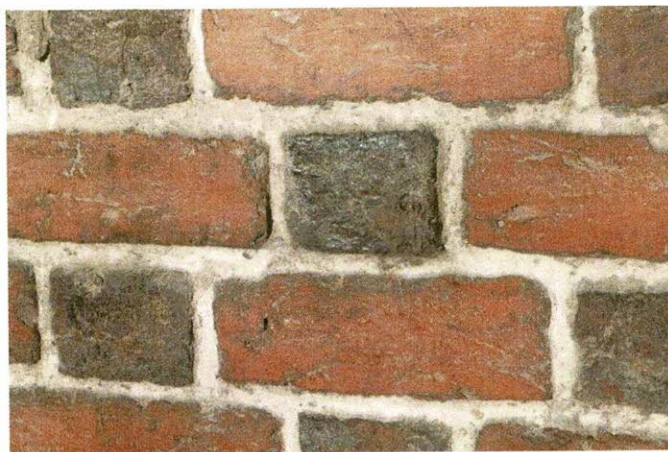
Glony i porosty w dolnej strefie ścian.

Ubytki cegieł uzupełnione cementem. Cementowe spoiny.

STAN ZACHOWANIA CEGIEŁ I SPOIN

Mur z wykruszonymi spoinami.

Złuszczenia cegieł.

Liczne ubytki cegieł wypełnione cementem.

Ciemniejsze strefy zawilgoconych ścian.

STAN ZACHOWANIA CEGIEŁ I SPOIN

Resztki pierwotnej spoiny.

Uzupełnienia nową cegłą.

Ubytki kształtek gzymsu.

Wykwity soli na cegle.

Pęknięcia muru i odspajanie daszka.

Odspajające się wtórne spoiny.

STAN ZACHOWANIA CEGIEŁ I SPOIN

Mechaniczne uszkodzenia daszków.

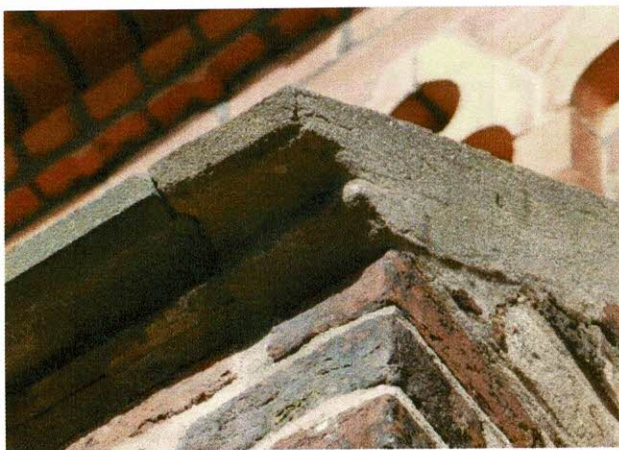
Daszek betonowy.

Daszek zbyt wąski.

Nieestetyczne obmurowanie nakrywy.

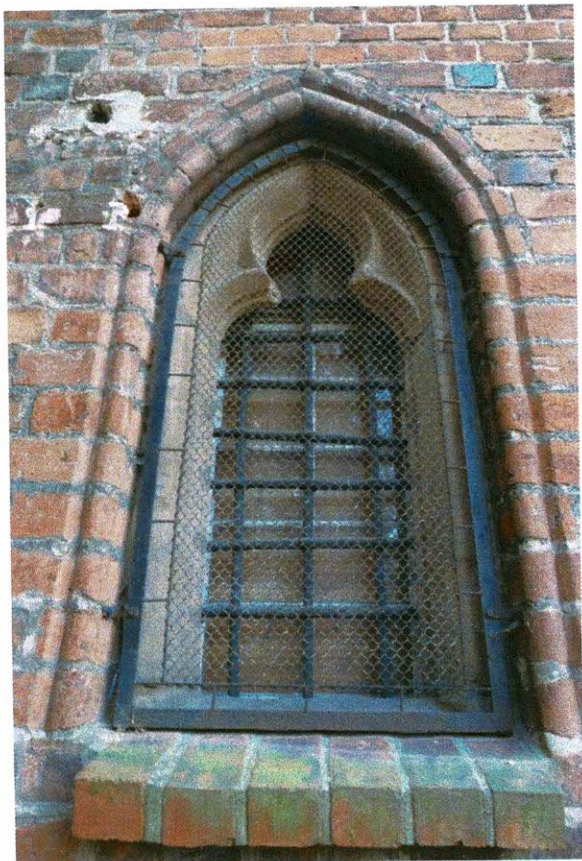

Betonowe uzupełnienie nakrywy.

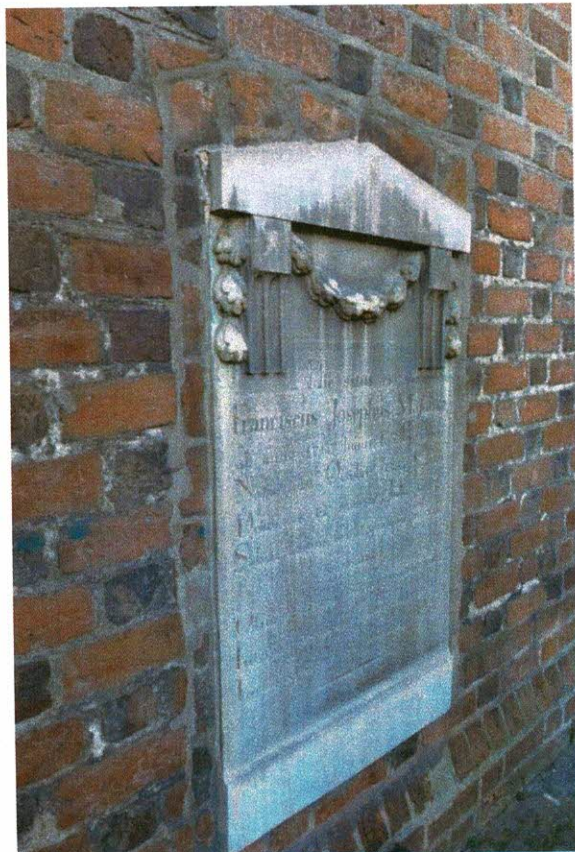

Nakrywa pęknięta.

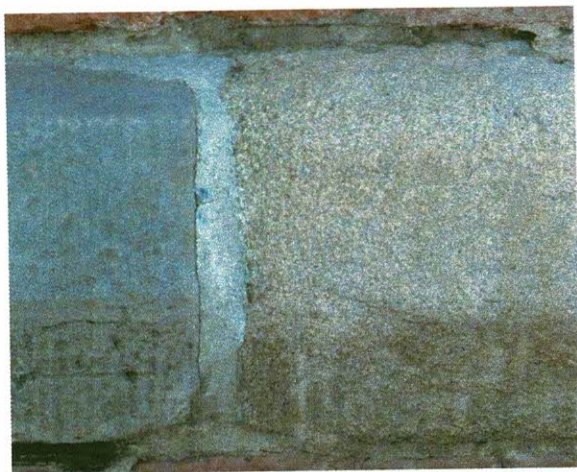
STAN ELEMENTÓW KAMIENNYCH

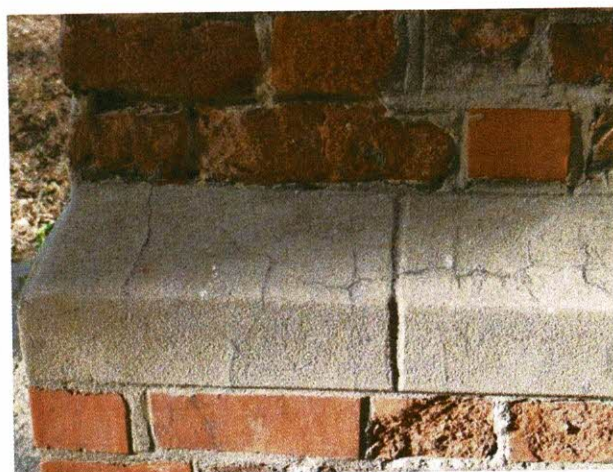
Okno zakrystii.

Epitafium.

Granit i piaskowiec w cokole.

Cokół – uzupełnienia cementowe

STAN ELEMENTÓW KAMIENNYCH

